

КУРІННИЙ Є. В.,

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри конституційного
та адміністративного права
(Запорізький національний університет)

КОЛПАКОВ В. К.,

доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри конституційного
та адміністративного права
(Запорізький національний університет)

ШАРАЯ А. А.,

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри конституційного
та адміністративного права
(Запорізький національний університет)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.74>**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА
У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ**

Ключовою складовою соціальної політики держави є захист дітей, який здійснюється численними владними суб'єктами державного та самоврядного походження, з використанням різноманітних норм права, що насамперед репрезентують такі галузі права як – міжнародне, конституційне, сімейне, цивільне, адміністративне, кримінальне право. У наукових працях стосовно сфери, що розглядається, найбільш часто зустрічаються три категорійних словосполучення, а саме “державна політика у сфері захисту дітей”, “соціальний захист дітей” та “захист прав дітей”. Державну політику у сфері соціального та правового захисту дітей, можна визначити як комплекс об'єктивно затребуваних, послідовних та скоординованих заходів, що здійснюються передусім державно-владними суб'єктами згідно до законодавчо визначених пріоритетів та відповідного матеріально-фінансового забезпечення. Особливістю реалізації зазначеної державної політики є її бівекторний формат, що фактично складається з двох частин – “соціального захисту дітей” та “захисту прав дітей”. Вітчизняне законодавство, яке регламентує виконання функцій правового регулювання та правової охорони у сфері соціально-правового захисту дітей умовно можна поділити на дві групи – загальну та спеціальну. Першу (загальну) групу згаданого законодавства складають нормативно-правові акти базової спрямованості, норми яких визначають сутність та стратегію державної політики у цій сфері. До другої (спеціальної) групи, слід віднести нормативні акти, що безпосередньо регулюють відносини соціального та правового захисту дітей. Констатується, що загальні характеристики законодавства у сфері соціально-правового захисту дітей в Україні полягають у тому, що воно: формується зі значного за своїми обсягами нормативно-правового масиву, який складають акти міжнародного права, Конституція України, закони України, відповідні урядові постанови

та інші підзаконні акти центральних органів виконавчої влади; відзначається домінуванням у ньому адміністративно-правової частини правових норм, що забезпечують реалізацію як регулятивної так й охоронної функцій права; значною питомою вагою урядових нормативно-правових актів, які в умовах дії режиму воєнного стану в Україні, шляхом відповідної нормотворчості, дозволяють оперативно та дієво реагувати на виникаючі суспільні потреби та запити у сфері соціально-правового захисту дітей.

Ключові слова: законодавство, нормативно-правовий акт, захист, діти, регулювання, правова охорона, воєнний стан.

Kurinni Ye. V., Kolpakov V. K., Sharaia A. A. General characteristics of legislation in the field of social and legal protection of children in Ukraine

A key component of the state's social policy is child protection, which is carried out by numerous governmental and self-governing entities, using various legal norms, primarily representing such branches of law as international, constitutional, family, civil, administrative and criminal law. The most commonly used categorical phrases in the scientific literature on the area under consideration are 'state policy in the field of child protection', 'social protection of children' and 'protection of children's rights'. The state policy in the area of social and legal protection of children can be defined as a set of objectively demanded, consistent and coordinated measures implemented primarily by state authorities in accordance with legally defined priorities and appropriate material and financial support. The peculiarity of the implementation of this state policy is its bivectoral format, which actually consists of two parts - 'social protection of children' and 'protection of children's rights'. Domestic legislation that regulates the performance of legal regulation and legal protection functions in the area of social and legal protection of children can be divided into two groups - general and special.

The first (general) group of the above-mentioned legislation consists of normative legal acts of basic orientation, the norms of which define the essence and strategy of the state policy in this area. The second (special) group includes normative acts that directly regulate the relations of social and legal protection of children. The author notes that the general characteristics of legislation in the area of social and legal protection of children in Ukraine are as follows: it is formed from a large body of legislation which includes international law, the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine, relevant governmental regulations and other by-laws of central executive authorities; it is characterised by the dominance of the administrative and legal part of legal provisions which ensure the implementation of both regulatory and protective functions of law; a significant proportion of government regulations, which, in the context of the martial law regime in Ukraine, through appropriate rulemaking, allow for a prompt and effective response to emerging social needs and demands in the area of social and legal protection of children.

Key words: legislation, legal act, protection, children, regulation, legal protection, martial law.

Вступ. Однією з найважливіших складових соціальної політики держави є захист дітей, який здійснюється численними владними суб'єктами державного та самоврядного походження, з використанням різноманітних норм права, що насамперед репрезентують такі галузі права як – міжнародне, конституційне, сімейне, цивільне, адміністративне, кримінальне право.

Після широкомасштабної агресії РФ проти України 24 лютого 2022 року, питання соціального та правового захисту прав українських дітей набули ще більшої актуалізації.

Тільки за попередніми підсумками на середину 2024 року, понад півтисячі дітей було вбито, майже півтори тисячі поранено, понад двох тисяч дітей вважаються зниклими безвісті, сотні тисяч стали біженцями та внутрішньопереміщеними особами, у десятки разів збільшилась кількість дітей-сиріт, а майже двадцять тисяч малолітніх та неповнолітніх українців було депортовано на територію країни-агресора, з метою подальшого асимілювання та занурення у “російський світ”.

Безпосереднім вивченням проблем організації та функціонування державно-владних органів у сфері соціального та правового захисту дітей в Україні займалась значна кількість правників, зокрема й представники науки адміністративного права, серед яких насамперед – Боднарчук О. І., Джуган В.О., Волкова І.І., Коломоєць Н.В., Князева Ю. А, Лесько Н.В., Навроцький О.О., Опацький Р.М. та ін.

Тривале перебування нашої країни в умовах воєнного стану, не могло не позначитись на роботі виконавчо-розпорядчих структур, що здійснюють безпосереднє соціальне забезпечення та правовий захист дітей, з’явилися нові важливі напрямки їх діяльності, які потребують свого належного кадрового, матеріального та нормативно-правового забезпечення. Наприклад, до пріоритетного євроінтеграційного вектору роботи зазначених інститутів додався не менш важливий – організація ефективного фізичного та правового захисту українських дітей під час гарячої фази війни.

Об’єктивно зумовлені нові пріоритетні напрями у роботі виконавчих органів у зазначеній сфері ще більше вказують на дуалізм її структури – соціальне забезпечення та правовий захист дітей, що актуалізує питання додаткового дослідження їх організаційних та функціональних ознак, які закріплені у положеннях відповідних нормативно-правових актів, тому визначення загальних характеристик законодавства у сфері соціально-правового захисту дітей в Україні – є **метою** даної праці.

На початку викладення основного матеріалу, необхідного зазначити, що аналізуючи наукові праці у сфері, що розглядається, найбільш часто зустрічаються три категорійних словосполучення, а саме “державна політика у сфері захисту дітей”, “соціальний захист дітей” та “захист прав дітей”.

Найбільш широким та об’ємним за своїм змістом є перше словосполучення, що об’єднує наступні три складових – забезпечення правової та соціальної захищеності різних категорій дітей; надання їм державою гарантованого мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охорони здоров’я; забезпечення збалансованого поєднання державних, суспільних інтересів та прав особистості у формуванні й реалізації політики щодо захисту прав дітей [1, с.61].

Виходячи з цього, державну політику у сфері соціального та правового захисту дітей, можна визначити як комплекс об’єктивно затребуваних, послідовних та скоординованих заходів, що здійснюються передусім державно-владними суб’єктами (виконавчими органами держави та органами місцевого самоврядування) згідно з законодавчо визначеними пріоритетами та відповідного матеріально-фінансового забезпечення.

Якщо у формуванні згаданої політики першочергова роль має покладатись на законодавчий орган держави – парламент, то її безпосередня реалізація, здійснюється насамперед – урядовими та виконавчими інституціями місцевого самоврядування.

Структурною особливістю реалізації зазначеної державної політики є її бівекторний формат, що фактично складається з двох частин – “соціального захисту дітей” та “захисту прав дітей”.

Перша проекція – “соціальний захист дітей”, не дивлячись на використання у ній терміну “захист”, переважно характеризується своєю регуляторною сутністю. У змісті даної складової фактично відсутня реалізація охоронної функції права, навпаки домінує інша основна його функція – регулятивна, що має забезпечувати повне та своєчасне втілення відповідних суспільних інтересів, зафіксованих у різноманітних правових нормах, дія яких спрямовується на належну реалізацію прав дітей у соціальній сфері. Тому соціальний захист дітей, по суті є їх соціальним забезпеченням, термін “захист” у цьому випадку

використовується насамперед для підкреслення важливості та значущості соціальної сфери взагалі та соціальної сфери забезпечення прав дітей – зокрема.

Друга складова – “захист прав дітей”, насамперед стосується реалізації охоронної функції права та відзначається у значній мірі високим ступенем реального порушення прав дітей, а також скоєння відносно них та ними адміністративних чи кримінальних правопорушень, за які винні особи мають нести відповідну правову відповідальність.

Чинне вітчизняне законодавство, яке регламентує виконання функцій правового регулювання та правової охорони у сфері соціально-правового захисту дітей умовно можна поділити на дві групи – загальну та спеціальну.

Першу групу згаданого законодавства складають нормативно-правові акти базової, загальної спрямованості, норми яких визначають сутність та стратегію державної політики, а також містять ключові поняття та основні напрямки забезпечення соціально-правового захисту дітей.

За ступенем важливості та рівнем юридичної сили, очолює перелік даної групи законодавства “Конвенція про права дитини” (далі – Конвенція), яка ратифікована Постановою Верховної Ради УРСР №789-ХІІ від 27 лютого 1991 року та є чинною у редакції зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року.

Згідно ст. 1 Конвенції – для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

У нормах частини 1 ст. 2 цього документу, проголошується, що держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин.

А у частині 2 ст.2 зазначається, що держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання на підставі статусу, діяльності, висловлюваних поглядів чи переконань дитини, батьків дитини, законних опікунів чи інших членів сім'ї.

Стаття 3 Конвенція містить 3 частини, де у першій вказано, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

У другій частині цієї статті зафіксовано, що держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

А в третій – держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду.

Також, слід зазначити, що 2002 році набули чинності два факультативних протоколи до Конвенції: Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії та Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах.

Наступним за юридичною силою засадничим законодавчим актом, можна вважати Конституцію України, у ст. 51 якої проголошується, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. А у ст. 52 зазначено, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються

за законом. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Окрім наведених норм Основного Закону України, до загального блоку законодавства у сфері соціально-правового захисту дітей, слід віднести Сімейний кодекс України від 10 січня 2010 року, у ст. 6 якого, зафіксовано, що: правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття; малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років; неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Норми Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, які містяться у ст. 31 цього Кодексу визначають часткову цивільну дієздатність фізичної особи, яка не досягла 14 років (малолітня особа). Неповну дієздатність неповнолітньої особи (від 14 до 18 років) – ст. 32. Та фіксацію, що повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття) – частина 1 ст. 34 вказаного Кодексу.

Крім того, до групи загального законодавства можна віднести – закони України: “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2006 року (із змінами), положення якого визначають охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров’я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини; “Про основні засади молодіжної політики” від 27 квітня 2021 року (із змінами), який визначає мету, завдання, основні засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об’єднань; “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю” від 21 червня 2001 року (із змінами), що визначає організаційні і правові засади соціальної роботи з сім’ями, дітьми та молоддю; “Про оздоровлення та відпочинок дітей” від 4 вересня 2008 року (із змінами), що містить норми стосовно основних засад державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, правові, фінансові та організаційні засади утворення і діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, права, обов’язки та відповідальність усіх учасників процесу.

Наведений перелік не є вичерпним, бо існує ще низка законодавчих актів, положення яких теж присвячені засадам соціально-правового захисту дітей.

Окрім законів, до даної групи законодавства можна віднести окремі нормативно-правові акти Президента України, насамперед, Указом Президента України від 11 серпня 2011 року №811/2011 “Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини”, затверджено Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини. Уповноважений Президента України з прав дитини (далі – Уповноважений) забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов’язань у цій сфері.

Основними завданнями Уповноваженого є: постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов’язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини; внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини.

До спеціальної групи законодавства слід віднести нормативні акти, що безпосередньо регулюють відносини соціального та правового захисту дітей.

Насамперед, це такі законодавчі України як: Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 13 січня 2005 року (із змінами), що визначає правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування, а також осіб із їх числа, і є складовою частиною законодавства про охорону дитинства; Закон України “Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю” від 16 листопада 2000 року (із змінами), норми якого відповідно до Конституції України гарантують особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю право на матеріальне забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України та їх соціальну захищеність шляхом встановлення державної соціальної допомоги на рівні прожиткового мінімуму; Закон України “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” від 24 січня 1995 року (із змінами), що визначає правові основи діяльності органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку; Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” від 7 грудня 2017 року (із змінами), який визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства; Закон України “Про державну допомогу сім’ям з дітьми” від 21 листопада 1992 року (із змінами), що встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім’ї, її доходів та віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім’ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення.

Також, до законодавчих актів, що безпосередньо регулюють відносини соціального та правового захисту дітей, слід віднести положення відповідних кодексів України, які встановлюють кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність як за порушення прав дітей, так й за вчинення неповнолітніми адміністративних проступків та злочинів. Наприклад, це: ст. 164 Сімейного кодексу України “Підстави позбавлення батьківських прав”; статті КУпАП – 173-2 “Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування”, ст.173-4 “Булінг (цькування) учасника освітнього процесу”, ст. 180 “Доведення неповнолітнього до стану сп’яніння”, ст. 183-1 “Несплата аліментів”, ст. 184 “Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов’язків щодо виховання дітей”, ст.184-2 “Порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків”, ст. 188-50 “Невиконання законних вимог посадових (службових) осіб органу опіки та піклування”, ст. 188-55 “Невиконання законних вимог освітнього омбудсмена” та інші статті КУпАП; статті Кримінального кодексу України – ст.150-1 “Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом”, ст. 164 “Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей”, ст. 304 “Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність”.

Крім того, до цієї групи законодавства слід віднести склади правопорушень передбачених статтями КУпАП, за скоєння яких особи з 16 до 18 років несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах (ст. ст. 44, 51, 89, 121-127, 130, 139, частина 3 ст. 154, частина 2 другою ст. 156, ст. ст. 173, 173-4, 174, 183-1, 185, 190-195). До того ж слід враховувати, що у разі вчинення неповнолітніми особами інших адміністративних правопорушень, до них застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП (частина 1 ст.13 КУпАП).

Також, потрібно зважати на особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх (Розділ XV КК України) та склади злочинів, передбачених КК України, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність осіб у віці з 14 років до 16 років (частина 2 ст. 22 КК України), а саме – умисне вбивство; умисне тяжке тілесне ушкодження; умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження; диверсія; бандитизм; терористичний акт; захоплення заручників; згвалтування; сексуальне насильство; крадіжка; грабіж; розбій; вимагання; умисне знищення або пошкодження майна та ін.

Ще однією з особливостей чинного законодавства даної групи, є наявність численних підзаконних нормативно-правових актів уряду та відповідних центральних органів виконавчої влади, що безпосередньо регулюють відносини у сфері соціально-правового захисту дітей. Наприклад, це постанови Кабінету Міністрів України: від 27 грудня 2005 року № 1291

“Про затвердження Типового положення про соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко)” (із змінами); від 24 вересня 2008 року № 866 “Питання діяльності органів опіки та піклування, пов’язаної із захистом прав дитини” (із змінами), якої було затверджено Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов’язаної із захистом прав дитини та Типове положення про комісію з питань захисту прав дитини; від 8 жовтня 2008 року № 905 “Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей” (із змінами).

Прикладом відповідних відомчих нормативно-правових актів у сфері соціально-правового захисту дітей можна вважати Наказ МВС України № 1044 від 19 грудня 2017 року “Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” або наказ Міністерства соціальної політики України № 518 від 16 вересня 2021 року “Про затвердження примірних положень про службу у справах дітей”, яким були затверджені примірне положення про службу у справах дітей міської, районної у місті ради та примірне положення про службу у справах дітей сільської, селищної ради.

Безперечно наведений перелік нормативно-правових актів, норми яких безпосередньо регламентують діяльність владних суб’єктів щодо забезпечення соціально-правового захисту дітей, не є вичерпним, однак, на підставі викладеного, цілком можливо здійснити необхідні характеристики спеціальної групи законодавства у зазначеній сфері.

З початку повномасштабної агресії РФ 24 лютого 2022 року, правотворча робота у сфері соціально-правового захисту дітей набула нових, більш інтенсивних ознак, особливо це можна спостерігати на рівні підзаконних урядових нормативно-правових актів, які на відміну існуючих законодавчих процедур, мають можливість більш оперативно реагувати на виникаючі потреби у зазначеній важливій сфері.

Результатом такої урядової роботи можна вважати постанову Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 року № 302 “Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану”, також даною Постановою було затверджене відповідне Положення.

Зокрема, Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану (далі – Координаційний штаб) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України і утворюється з метою сприяння координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану.

Основними завданнями Координаційного штабу є: координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо організації евакуації дітей, зокрема дітей з інвалідністю та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім’ї, дитячого будинку сімейного типу, які перебувають під опікою, піклуванням, які влаштовані до сімей патронатних вихователів (далі - діти), з небезпечних територій, створення безпечних умов для їх перебування; координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо розміщення та задоволення потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України, та тих, які переміщені у держави тимчасового перебування; координація заходів щодо забезпечення розміщення та задоволення потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України, та тих, які переміщені у держави транзитного перебування; здійснення контролю за постановкою на консульський облік дітей в державі їх тимчасового влаштування і визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час постановки на консульський облік дітей, та забезпечення повернення дітей до України після припинення воєнних дій; визначення шляхів і способів вирішення проблемних питань щодо захисту прав дитини в умовах воєнного стану; прийняття оперативних рішень щодо захисту прав дітей; моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей в Україні у державах їх тимчасового перебування, які виїхали за межі України, а також організація їх повернення в Україну; інформування громадян України та міжнародної спільноти про становище та потреби в захисті дітей в умовах воєнного стану; поширення інформації про діяльність Координаційного штабу.

Також, прикладами належного реагування урядових структур на розв'язання проблем у сфері захисту прав дітей може слугувати засідання українського уряду 1 червня 2023 року, на якому було ухвалено три постанови, розроблені за ініціативою Міністерства соціальної політики. Прийняті акти спрямовані на створення додаткового соціального захисту дітей, які постраждали від війни, а також – на попередження порушення прав дітей, які є тимчасово переміщеними (евакуйованими), і суттєве посилення контролю за діями всіх сторін, залучених до евакуації.

Задля безпеки українських дітей, уряд своєю постановою рекомендував військовим адміністраціям евакуювати дітей, які проживають в закладах на цілодобовій основі, не менше ніж за 100 км від тимчасово окупованої території і зони бойових дій та 50 км від кордону з російською федерацією і республікою білорусь, а також не менше 2 км від об'єктів критичної інфраструктури [2].

Крім того, достатньо цікавим та потенційно ефективним рішенням на рівні центральних структур виконавчої влади, може вважатися запровадження з вересня 2024 року у навчальних закладах роботи офіцерів служби освітньої безпеки (СОБ). Про це повідомила заступниця Міністра внутрішніх справ України Катерина Павліченко.

Вона наголосила на тому, що забезпечення безпеки учасників освітнього процесу в умовах повномасштабного вторгнення залишається одним із пріоритетних завдань для МВС. Для цього, відомство спільно із Національною поліцією України, Державною службою із надзвичайних ситуацій та Міністерством освіти і науки України вибудовує модель безпеки закладів загальної середньої освіти, зокрема і удосконалюють нормативно-правову базу у сфері посилення безпеки у навчальних закладах. Правоохоронна функція офіцерів СОБ включає в себе забезпечення правопорядку, патрулювання території та попередження правопорушень [3].

На підставі викладеного можна **констатувати**, що загальні характеристики законодавства у сфері соціально-правового захисту дітей в Україні полягають у тому, що воно відзначається: значним нормативно-правовим масивом, який складають акти міжнародного права, Конституція України, закони України, відповідні урядові постанови та інші підзаконні акти центральних органів виконавчої влади; умовним поділом на два блоки – загальний та спеціальний, перший – утворюють базові акти, у нормах яких фіксується пріоритетні вектори та функціональні особливості державної політики щодо реалізації завдань соціально-правового захисту дітей, другий – складається з нормативно-правових актів, норми яких безпосередньо регулюють відносини у вказаній сфері; фактичною бівекторністю спеціальної групи законодавства, один напрямок утворюють акти “соціального захисту дітей”, які характеризуються своєю регулятивною сутністю, другий – відрізняється превалюванням у їх положеннях норм охоронного призначення, які стосуються “захисту прав дітей”; домінуванням у ньому адміністративно-правової частини правових норм, що забезпечують реалізацію як регулятивної так й охоронної функцій права; значною питомою вагою урядових нормативно-правових актів, які в умовах дії режиму воєнного стану в Україні, шляхом відповідної нормотворчості, дозволяють оперативно та дієво реагувати на виникаючі суспільні потреби та запити у сфері соціально-правового захисту дітей.

Список використаних джерел:

1. Алла Дакал. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип.3(30) С. 59-65.
2. Уряд ухвалив низку постанов для забезпечення захисту дітей. Урядовий портал. 2 червня 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukhvalyv-nyzku-postanov-dlia-zabezpechennia-zakhystu-prav-ditei>
3. В школах з наступного місяця працюватимуть офіцери служби освітньої безпеки – МВС. Юридична газета. 15 серпня 2024. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/308252-v-shkolakh-so-sleduyuschego-mesyatsa-budut-rabotat-ofitsery-sluzhby-obrazovatelnoy-bezopasnosti-mvd#google_vignette

